

Angelita Escolí Nos

Les campanes són el cor del poble. Quan donen les hores marquen el pas del temps i semblen els bàtecs del cor que marca el pas de la vida. Tanmateix, les campanes ens assenyalen el discórrer de la vida viscuda.

Però no sols marquen el temps i són el cor del poble, també expresen els sentiments dels seus vilatans.

Si sonen lentament comunicant un dol, els sentiments que, aleshores, volen donar a saber són de tristor i els seus sons són pesats, lents, trists. A nosaltres ens contagien la pena de despedir-nos d'un conveí estimat, d'una persona coneguda a la que no veurem més com així hi era fins ara. Les campanen amb els seus sons ens ho comuniquen.

Quan el so és viu, ràpid, nerviós, és senyal de foc. Ens assabenten que alguna cosa important s'està destruint, demanant que s'apresten els veïns per apagar el sinistre, unint esforços comuns. Cal acudir prest i ajudar a la família apurada. Si més no, per egoisme personal, perquè també ens podem trobar en aquesta tessitura.

Algunes poblacions han acordat un toc especial de campanes per anunciar al veïnat un possible perill de robatori i estiguen alerta.

El so diàriament repetit, a més a més de les hores és l'Àngelus, a les dotze del migdia i també quan anuncien els toctes amb la finalitat que els fidels s'acosten a missa.

Si els sons de les campanes són alegres, musicals, intensos, ens indiquen joia i festa major. És el volteig i alcem el cap mirant vers el cloquer, observant el carriló. Aleshores els sentiments despertats són de felicitat per gaudir d'aquest privilegi.

El veí del poble que, a hores d'ara, saps més de voltejar a braç és Eliseo Esteller. Junt amb la seua dona Vicentica s'apresta amablement a dialogar sobre tot allò relatiu a la història recent de les nostres campanes, per ell viscuda. La conversa destapa els sentiments de carinyo que professa al campanar.

— Què recorda de la vida passada sobre les campanes?

— La primera memòria que tinc, és de quant era xicot, al voltant de 1944. Llavors eren els campaners: Miguel el soterrador, el seu nebot Vicente Valls, Miguel de Coloqui, el sereno, el meu germà Jaime Esteller i Vicente Navarro. Jo els acompanyava per convoi, per si feia falta al marcar algú. Miguel de Coloqui es retira l'any 1963, aleshores jo entre fixe.

— En què consistia la tècnica de voltejar?

— Es voltejaven les campanes fent que donaren moltes voltes completes, a braç. Calia emprar molta força, sobretot al començament. Una vegada començar la inèrcia ajudava i el treball resultava més lleuger.

— Els sons de festa transmeten una preciosa musicalitat. Com s'aconsegüí?

— Mira, jo sempre ho compare a una banda de música que deu mantindre el ritme. Cal diferenciar els tocs i fer-les sonar acompassades en temps diferents.

— Quantes persones feien falta?

— Per aconseguir voltejar les quatre campanes eres necessàries cinc persones. La campana més grossa, la que mira a la plaça d'Espanya, era moguda per dos homes ben avinguts.

— Alguna campana era la preferida?

— Sí, la campana menuda que mira al riu, és la que fa el repiquet. Xalàvem perquè una vegada l'embalàvem ja anava sola.

— Entre la grossa i la menuda quines campanes tenim al campanar?

— Te puc contar que la mitjana, la que mira vers l'església, la comparo a una persona de veu més fina, més aguda, amb un toc més clar i penetrant.

— Què em diu de la que mira cap al calvari?

— Puix tot i que nos és la més gran, resulta la més pesada de totes. Cal fer molta més força a l'arrancar. Normalment no s'usava. És l'encarregada de donar els quarts amb un so intens.

— Al llarg de l'any, quantes vegades es voltejava?

— Moltes voltes. Hi havia cinc confraries que tenien la seua festa amb precessò, les festes de Cap d'Any i Pasqua, primera Comunió, Corpus, les festes patronals i Nadal.

— E n quin moment de la festa es voltejava?

— Estava acordat que el volteig es produïra a l'eixida de missa i a l'eixida i arribada de la processó per la vesprada.

— Contem que és la matraca?

— És una roda de taules amb batall de fusta entre les paletes. En girar produïen un soroll fort i estrident. S'usava el divendres sant, substituint el toc de les campanes que emmudien en senyal de dol. Estava junt amb les campanes. Sonava per als oficis de tenebres, misses i processons de Setmana Santa.

— La feina de campaner era una tasca remunerada?

— No. Mai vaig cobrar. El soterrador i el sereno eren empleats municipals i no sé si els obligava el càrrec. Els demés anaven per afició i per ajudar, gratis, com moltes altres coses es feien aleshores. Disitjo manifestar que jo sempre he considerat a l'església com un veí més del carrer que cal ajudar. És més, l'any 1950 vaig instal·lar el primer enllumenat elèctric interior a l'església i sols vaig cobrar el material. Res vaig rebre per tots els jornals de feina passats damunt d'una escala. Quan

Eliseo Esteller Puig, 5 anys. Jaime Esteller Puig, 12 anys

En Sinforiano va canviar el flore de lluna de la porta principal del temple, entre Joaquim Albert i jo el vam arrancar gratis. Per cert, baix va sortir un folre més antic. També, durant molt anys, feia el favor de baixar de l'altar els sants per a les peanyes. Ara ja no tinc confiança, tinc por de caure i fer una malesa.

— Quan es van mecanitzar les campanes?

— Aquest procés va tindre dues etapes. Primer els germans Carceller, que són molt manyosos, van instal·lar un mecanisme amb rodes de bicicleta i de cotxe mogudes per un motor rectificat de cotxe. Va funcionar un temps, però quan s'espallava era difícil d'engegar. Van estar uns anys sense voltejar. Temps després es van mecanitzar amb aparells adients.

— Tindrà alguna contalla de tot aquest temps?

— Puc contar que l'any 1989, va ser regina de les festes Maita Vaquer, el mecanisme estava malmés i entre són iaio Vicente Navarro, Rosita i Joaquim, Vicentica i jo vam pujar al campanar, lligant cordes als batalls aquella festa va gaudir del toc solemne de campanes.

— Qui cuida el campanar, les campanes i el rellotge?

— Abans, Miguel el soterrador tots els capvespres muntava a donar corda al rellotge. Ara té la clau Rafael Villaplana i té cura de tot. L'ajuntament també emet els bands a través dels altaveus del campanar.

— Tindrà algun records grats?

— Ja ho crec, voltejar sempre és motiu de festa. Ens feia riure el fet de que Miguel, en ser baixet d'estatura, no calia que s'apartara com feiem tots al voltejar, perquè li passava la campana per dalt del cap.

— Muntant tants anys a un espai tant alt i reduït, van sorgir moments de perill?

— Sí. Recorde quan l'any 1945 van portar una campana de la fundició, la muntaven per fora del campanar lligada amb cordes. Era tant pesada que quan anava per mitat, es despenja i cau a terra. Sort que no va pillar ningú.

Antonio Miralles de la Caseta, Eliseo Esteller, Julio Tena Badal.